

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

**ПОЛІТИКА ТА ПРАВО
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОШУК РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

23 КВІТНЯ 2024

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024**

УДК 32:341.3«364»(082)
П 50

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 року)*

П 50 **ПОЛІТИКА ТА ПРАВО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУК
РІШЕНЬ** : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред.
П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). – Київ :
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 399 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень» містить короткий зміст результатів науково-дослідних робіт наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, наукових установ і організацій. Збірник присвячено аналізу й оцінці політичних і правових аспектів у контексті воєнного стану, з особливим акцентом на українські реалії та міжнародну перспективу. У збірнику широко представлені теми, що стосуються захисту прав людини, правового регулювання під час воєнного стану, ролі національних та міжнародних інституцій у забезпеченні правопорядку та справедливості. Велика увага приділена питанням соціального захисту військовослужбовців та цивільного населення, особливостям правосуддя в умовах воєнного стану. Дослідження в збірнику відзначаються глибоким аналітичним підходом та різноманітністю методологій, що дозволяють оцінити складність та багатовекторність правових і політичних викликів сучасного світу.

Збірник є джерелом для науковців, юристів, політологів, а також для всіх, хто цікавиться глибоким розумінням сучасних правових і політичних реалій. Він сприяє науковому діалогу, обміну знаннями та досвідом між фахівцями різних галузей, що є ключовим для вироблення комплексних підходів до вирішення глобальних викликів сучасності.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 32:341.3«364»(082)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MK_NNIPiP_2024

© Автори публікацій, 2024
© ННПіП УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

Софія ЖУГРОВА / Sofiia ZHUKROVA

студентка спеціальності 081 Право

Навчально-наукового інституту права та політології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

Олена МАКАРОВА / Olena MAKAROVA

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник директора з навчально-методичної роботи

Навчально-наукового інституту права та політології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

ВИБОРИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до положень статей 1, 5 Конституції України наша держава є демократичною та має республіканську форму державного правління. Для того, щоб стверджувати, що конкретна держава є справді демократичною, в ній має бути визнане та гарантоване народовладдя [2]. У Конституції України такі норми містяться у ст. 5: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» й у ст. 69: «Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії» [1].

Народовладдя ще з давніх часів є основоположною ідеєю нашої країни, та саме втілення його у життя зробило Україну такою, якою ми її знаємо зараз. В Україні 29 жовтня 2023 року мали б відбутися чергові вибори до Верховної Ради України, а вже навесні, 31 березня 2024 року – президентські вибори, місцеві – восени 2025 року. Повномасштабне російське вторгнення завадило цьому процесу, та якщо у 2022 році питання виборів було не на часі, то починаючи з літа 2023 року українське суспільство та наші закордонні партнери стали активно обговорювати можливість проведення виборів в Україні під час дії воєнного стану [3].

Отже, враховуючи що повномасштабна війна росії проти України триває вже третій рік, то питання можливості проведення виборів в Україні в таких важких умовах є надзвичайно гострим, і необхідно з'ясувати, чи не будуть такі вибори суперечити Конституції та законам України, а також нормам міжнародного права.

Формально Конституція України виключає можливість проведення лише чергових виборів народних депутатів України. Щодо інших видів виборів (зокрема за суб'єктом, президентських та місцевих) Конституція такої заборони не встановлює. Відповідні обмеження передбачено Законом «Про правовий режим воєнного стану» та Виборчим кодексом. Отже, теоретично, зміни до законодавства можуть розблокувати певні види виборів під час воєнного стану.

Існує навіть думка, що можна говорити про неконституційність норм зазначених законів стосовно виборів глави держави та місцевих виборів, але станом на зараз правових позицій від Конституційного Суду України немає (можливо, подібний аналіз ще буде ініційований кимось із суб'єктів конституційного подання).

Якщо з відсутністю в Конституції України прямої заборони виборів під час воєнного стану можна частково погодитись (на тлі наявності заборони законодавчої, якої можливо позбутися), то щодо реальної можливості їх проведення з дотриманням численних процедурних вимог, навряд чи. Сама доцільність таких виборів є

максимально сумнівною, бо з урахуванням усіх нюансів, суттєвих змін на політичній арені не очікується. Світова історія і політологія знають цей феномен – «ефект гуртування довкола прапору», зростання короткострокової підтримки населенням уряду або політичних лідерів країни в періоди міжнародної кризи або війни. І дійсно, В. Зеленський наразі сприймається українцями «на своєму місці» та є одним із символів опору окупантам. Окрім того народ під час війни не ризикує йти на радикальні зміни, суспільство боїться змін, тим паче у владі, адже це створює ситуацію «турбулентності» політичної системи, яка є особливо небезпечною у воєнний час (досвід американських президентських виборів під час Другої світової). Тобто якщо на меті лише формальна пролонгація «вотуму довіри», ставити на карту фінанси та безпеку людей точно не варто [4].

Існує досить категорична, але справедлива думка, що ця ідея (вибори під час війни) несе пряму загрозу національній безпеці України, життю та здоров'ю громадян і суперечить конституційним вимогам до виборів. Тим не менш, повідомлення в медіа та комунікація окремих представників державної влади вказує на можливу готовність держави провести вибори до скасування воєнного стану [5].

Щоб вибори були повноцінними, необхідно забезпечити можливість голосувати та бути обраними для всіх без винятку українців. Цілком очевидно, що під час війни мільйони військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та біженців це право повноцінно реалізувати не зможуть. Крім того, демократичним виборам під час воєнного стану перешкоджають обмеження свободи слова та заборона масових зібрань. У таких умовах кандидати не можуть проводити повноцінну агітацію.

Проведення виборів під час воєнного стану вимагає ретельного аналізу усіх можливих викликів та збалансованого підходу до його вирішення. Іншими словами, перед українським суспільством постає нове важливе завдання, яким чином забезпечити демократію та легітимність влади в умовах дії воєнного стану. Однак, потрібно відзначити, що в силу наявної імперативної заборони, яка міститься у абз. 3 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування є неможливим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Гринюк Р. Ф., Гуцуляк О. І. Вибори в умовах воєнного стану: конституція, законодавство, реальність. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 2023.
3. Вибори в Україні наступного року мають відбутися, навіть в умовах війни – сенатор США. Радіо Свобода. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vybory-ukrayina-usa/32561994.html>.
4. Не проводити вибори під час воєнного стану. Електронна петиція № 22/209780-еп від 06 листопада 2023 року. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL : [president.gov.ua/petition/209780](https://www.president.gov.ua/petition/209780).
5. Heinrichs, Waldo H.; Gallicchio, Marc S. Implacable Foes: War in the Pacific, 1944–1945. Oxford University Press, 2017. 728 p.